

Jurij Alič, poljanski rojak, duhovnik in šolnik

Jurij Alič se je rodil 23. aprila 1779 v Poljanah nad Škofjo Loko očetu Matiji Aliču in materi Gertrudi, hčerki Valentina Resnika.¹ Osnovnošolsko izobrazbo je dobil na poljanski trivialki, ki je bila ustanovljena ob terezijanskih šolskih reformah leta 1780. Šolanje je nadaljeval na ljubljanski gimnaziji v letih 1796 do 1798 v tretjem in četrtem razredu. Po končani gimnaziji se je vpisal na filozofijo in teologijo v Celovcu. V duhovnika je bil posvečen 6. oktobra 1805 v lavantinski škofiji in je še isto leto postal kaplan v Laškem, kjer je ostal do leta 1810. Od leta 1810 do 1816 je bil provizor in dekan v Gornjem Gradu, od 1816 do 1818 pa višji šolski nadzornik in referent za nižje šolstvo v Št. Andražu, nato pa sedemindvajset let (1818–1845) dekan v Vidmu ob Savi. V zadnjem letu je bil postavljen za župnika in dekana v Laško, kjer je 24. decembra 1845 umrl.

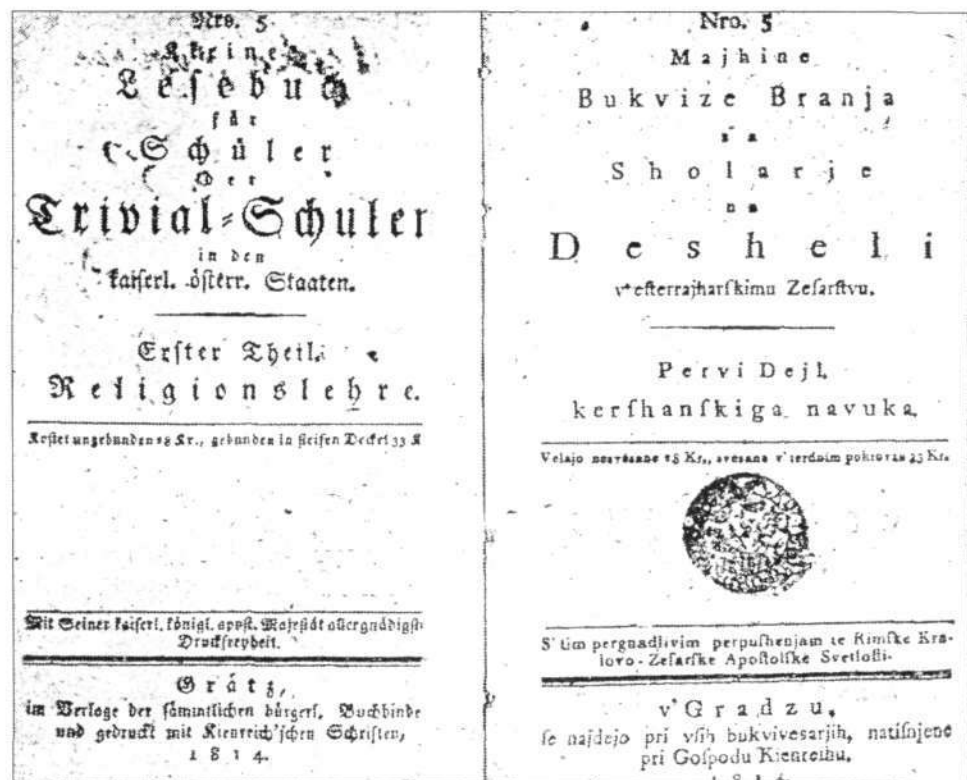
Jurij Alič (1779–1845)

Jurij Alič je deloval v zelo razgibanem času šolskih reform in šolskega sistema, ob izidu drugega šolskega zakona, politične šolske ustave² in v času francoske okupacije in ustanovitve Ilirskih provinc, ki so na področju šolstva uvedle uporabo slovenskega jezika v osnovne šole.

Politična šolska ustava iz leta 1805 je sicer zastopala stališče, da je materinščina nenemških učencev samo sredstvo za učenje nemščine, vendar ga v učni praksi ni bilo mogoče dosledno uresničevati. Kot vse drugo je bil položaj slovenščine v šoli podrejen glavni nalogi, ta pa je bila »oblikovanje prave nравnosti«. Poleg tega pa je bila naloga osnovne šole usposabljanje mladino za njen bodoči poklic; za umnejše kmetovanje, pa tudi za uspešnejše delo v obrti in trgovini, domači obrti, založništvu in manufakturnih podjetjih. To dokazujejo tudi posebni oddelki na osnovnih šolah za ženska ročna dela pa tudi vsebina pouka za dečke na normalkah.

Marsikje je gubernij na zahtevo staršev odobril pouk v slovenščini, češ ... »še vedno je boljše, da se otroci naučijo kaj dobrega v slovenščini, kot pa ničesar v nemščini«. Seveda je oblast želela, da se otroci v šolah čimprej naučijo nemščine in se z njo vred navzamejo »državotvorne« miselnosti. To je vsekakor bila ena od nalog osnovne šole; vendar so jih izkušnje poučevanja od terezijanskih šolskih reform temeljito izučile, da brez upoštevanja materinščine učencev v šolah ni mogoče uresničiti jezikovne, kaj šele druge naloge.

Znano je bilo, da so nekateri učitelji v posameznih deželah, npr. na Štajerskem in Koroškem, uvajali v šolo slovenske tekste. K takemu stališču je še prispevala Slovincem naklonjena jezikovna politika v Ilirskih provinciah, ki ni ostala brez vpliva na avstrijsko vlado in prizadevanje gubernijskega svetnika in referenta za verske in študijske zadeve v Gradcu. Tako je prišel do veljave Auchmannov predlog iz leta 1808, da bi prevedli in dvojezično izdali šolske knjige za podeželske trivialke: črkovnico (tabelo z razločno natiskanimi črkami za prvo stopnjo bralnega pouka, za spoznavanje in poimenovanje črk), začetnico, male pripovedi in mali katekizem za prvi razred ter prvi del male čitanke (katekizem, evangelije in pisma) ter drugi del čitanke za drugi razred. *Majbine perpovedotanja* so vsebovala 92 kratkih moralnih zgodbic z nekaterimi elementi občečloveške morale.

Nro. 5. *Majbine bukvice branja za šolarje na deželi v esterrajharskimu cesarstvu*. Prevod Jurij Alič, naslovna stran

(22)

Pogovor

dveh popotniku

Do-ber ju-ter
per-ja-teu! kam
tak hi-ter gre-ſte?

Jeſt grem u me-
ſtu.

Tak po-zhas hod-
te, jeſt grem tu-di
u me-ſtu, gre-ma
u-kop, na-ma bo
kraj-ſhi zhas.

Tou hi me-ni
prau lu-bu bi-lu,
al me-ni ſe pre-
vezh mo-di, sa-kai

Geſpräch

zweyer Reiſenden.

Gu-ſten Mor-
gen Freund! wo
geht ihr ſo ge-
ſchwind hin?

Ich ge-ſhe in die
Stadt.

So geht ihr lang-
ſam, ich ge-ſhe auch
in die Stadt, ge-
hen wir zuſam-men,
wird uns kurz-
wei-li-ger.

Das wä-re mir
ſehr lieb, al-ſein
mir ſäumt eſ zu
viel, denn ich muß

(23)

jeſt ſhe ne-zoi mo-
rem da-mu je-ti.

Ke-pa ſte do-
ma?

Jeſt ſem pet ur
od Zel-la bli-su
ſlo-ven-gra-za
do-ma.

Kai pa i-ma-te
u me-ſtu o-präu-
ti?

Jeſt grem h'moi-
mu Sy-nu gle-dat,
ka-tir u ſho-lo
ho-di inu mu ne-
ſem eno ſraj-zo,
dvo-je hla-zhe en
par ſhkor-nu, dva
Fain-ze-la, e-nu
ma-lu me-fa, e-
nu ma-lu Kru-ha,
i-nu ma-hu dna-
riu;

Sa-kai jeſt ſem
en fromak, i-mam

noch den Abend
nach Haus ge-hen.

Wo ſend ihr deſſ
zu Hauſe?

Ich bin fünf
ſtund von Gil-li
un-weit Win-diſch-
grah zu Hauſe

Was habt ihr
in der Stadt zu
thun?

Ich ae-ſhe zu
mei-ſen Schue
ſchau-en, welcher
in die Schu-le
geht, und tra-ge
ihm ein Hemd,
zwey Bein-ſtetz-
der, ein paar Sti-
fel, zwey Schnupf-
tü-ſchel, et-ſ was
Fleiſch, et-ſ was
Brod, und et-ſ was
Weid;

Denn ich bin
ein ar-mer Menſch

Notranji del katekizma, v prevodu Jurija Aliča

Z uresničitvijo tega predloga bi se položaj slovenskih tekstov v osnovnih šolah Štajerske in Koroške temeljito izboljšal, saj dvojezičnih učbenikov za oba razreda trivialk do francoske okupacije niti na Kranjskem niso imeli. Vendar pa je to dovoljenje veljalo le za podeželske trivialke, v trivialkah v mestih in trgih pa so ostale vse predpisane šolske knjige v nemškem jeziku.

Po odloku študijske dvorne komisije z dne 21. junija 1811 je lavantinski konzistorij vprašal Jurija Aliča, ali bi prevedel abecedno tablico, katekizem, male povesti in abecednik. Alič je ponudbo sprejel in že čez eno leto, 30. junija 1812, predložil prevod vseh štirih učbenikov. Katekizem je prvič izšel v založbi graške Knjigoveške zadruge leta 1814 in so ga večkrat ponatisnili. Knjižica ima nemški naslov *Nro. 5 Kleines Lesebuch für Schüler der Trivial-Schulen in den kaiserl. österr. Staaten. Erster Theil*. Alič je delo poslovenil takole: *Nro. 5 Majbine bukvice branja za solarje na deželi v esterrajbarskimu cesarstvu*. Danes bi temu na kratko rekli Prvi del malega berila.

Katekizem obsega uvod o splošnih verskih resnicah brez vprašanj in odgovorov. Besedilo je opremljeno s tekstnimi dokazi – svetopisemskimi citati. Uvod obsega tri poglavja. Izvleček iz velikega katekizma pa vsebuje pregled snovi, pet poglavij

(o veri, upanju, ljubezni, zakramentih in krščanski pravici) in dodatek o štirih poslednjih rečeh. Na levi strani je nemško besedilo, na desni slovensko, v začetku vsake pole je skrajšan naslov: Kleines Leseb.

Ivan Andoljšek pravi, da je bila vsebina tiskana v katehetični obliki (vprašanja–odgovori) in meni, da ima knjiga naslov Berilo. Ta katekizem je bil bolj za vajo v branju.

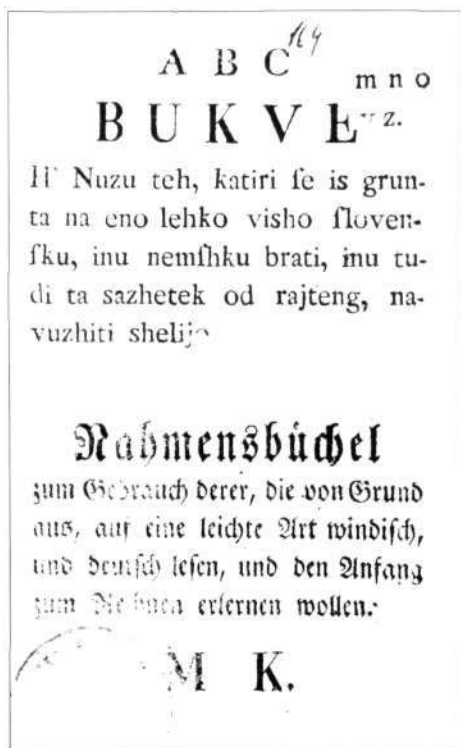
Ko je Alič po naročilu lavantinskega konzistorija poslovenil nemški abecednik, je rokopis pregledal tedanji župnik iz Svetinj, Mihael Jaklin; menil je, naj Štajerci pišejo v svojem narečju in hrvatsko-kajkavskem pravopisu in odklonil Aličev prevod z utemeljitvijo *«... da je jezik v mariborskem okrožju nerazumljiv ...»*; hkrati pa predlagal hrvatski pravopis.

Alič je kot pristaš Ravnikarjevih jezikovnih reform slovensko besedilo v abecedniku prevedel v tedanjem knjižnem jeziku, ki je bil razumljiv v celjskem, ne pa v mariborskem okrožju. Aliča sta zagovarjala tedanji vodja lavantinske škofije konzistorialne pisarne Pavel Ješenek in lavantinski škofijski nadzornik Ignacij Zimmermann.

Iz zapisnika mariborskega škofijskega arhiva z dne 28. julija 1813 je razvidno, da je zadnje popravke rokopisa opravil Janez Nepomuk Primic (skriptor licejske knjižnice v Gradcu in prvi profesor slovenskega jezika na graškem liceju, kjer je bila – poskusno za tri leta – ustanovljena stolica za slovenski jezik), nato pa ga je natisnil Leon v Celoveu. Toda izdaja je ostala v skladišču, ker oblast Leonu ni dala založniške pravice za izdajo šolskih knjig.⁵

V celjskem okrožju pa so uporabljali prvošolsko berilo Male povesti, ki so izšle leta 1814 v Aličevem prevodu v Gradcu. Natisnil jih je Kienreich, založila graška Knjigoveška zadruga, razpečeval pa ravnatelj celjske glavne šole Benedikt Sluga leta 1816.

Ker so bili učitelji dolgo brez potrebnih dvojezičnih učbenikov, so uporabljali razne pri zasebnih založnikih izdane tekste, kar je Alič odločno odklanjal, češ da kvarijo slovenščino.⁶ Eden takih tekstov je bila slovensko-nemška začetnica, ki jo je leta 1813 sestavil Mihael Kušović, ki ima v nasprotju z uradnimi dvojezičnimi teksti slovenščino na prvem mestu, torej na levi strani in

Mihael Kušović, Začetnica, ki jo je leta 1813 izdal v Celju, ima v nasprotju z uradnimi dvojezičnimi šolskimi teksti slovenščino na prvem mestu in nemščino na drugem. (Original brani Slovenski šolski muzej v Ljubljani)

nemščino na drugem, torej na desni strani. Tudi drugi učitelji so poskušali s pisanjem tekstov, ki bi omogočili boljši pouk v materinščini.

Leta 1826 je učitelj v Dobrli vesi, Vincenc Mirth, lavantinskemu konzistoriju oddal rokopis dvojezične metodike bralnega pouka za učitelje, ki so poučevali slovenske otroke. Ta tekst bi zapolnil vrzel in omogočil učiteljem potrebno pomagalo. To dvojezično metodiko je Alič ugodno ocenil s priporočilom, naj delo čimprej natisnejo, toda do natisa ni prišlo.

Alič je bil med štajerskim abecednim bojem vsestransko dejaven. Po vladnem nalogu je graški gubernij leta 1827 izdal odlok, naj lavantinski in sekovski ordinariat pripravita prevod Marchnerjevega abecednika. V sekovski škofiji sta dvojezično izdajo priredila Peter Dajnko v dajnčici in Anton Krempl v bohoričici, v lavantinski škofiji pa Jurij Alič v bohoričici. V zvezi z izdajo Dajnkovega prevoda je prišlo do abecednega boja za dajnčico ali proti njej, v katerem je zmagal Dajnko, Krempl in Aličev prevod pa sta ostala v rokopisu.⁹ V tem času pa so katekizme, nabožne knjige in prevode del Krištofa Schmidta na Kranjskem pisali v metelčici (Janez Zalokar, Franc Jelovšek, Jožef Burger in v začetku tudi Blaž Potočnik). Med učitelji sta bila huda nasprotnika metelčice tedanji katehet in vodja glavne šole v Celju, Simon Rudmaš, in dekan v Vidmu Jurij Alič.¹⁰ Ko pa je Dajnko izvedel, da je lavantinski ordinariat sprejel metelčico, ne pa njegovega pravopisa, je »obletal«¹¹ skoraj vse župnike Spodnje Štajerske, priporočal svoje delo in prosil, da ga podprejo. Ugodne izjave posameznikov so omehčale sekovski ordinariat, da je guberniju predlagal, naj sprejme Dajnkov dvojezični prevod v dajnčici, in odklonil prevod, ki ga je pripravil Jurij Alič.¹⁰

Ker je lavantinski ordinariat slutil, da se je sekovski odločil za Dajnkov prevod, je leta 1831 predlagal sekovskemu, naj se zaradi enakosti z Ilirijo uvede v šole metelčica, ker je že tako vpeljana v koroških dekanijah njegove škofije. Toda že kmalu so si v lavantinskem ordinariatu premislili in predlagali uvedbo bohoričice. V skladu z Aličem in Slomškom so se odvrnili od metelčice in se zavzemali za to, da bi slovenske tekste v dvojezičnih učbenikih tiskali v bohoričici.¹¹ Graški gubernij pa je lavantinskemu ordinariatu prekrizal račune, ko je 22. junija 1831 dovolil natisniti Dajnkov prevod.

Dajnkova zmaga pa je bila kratkotrajna. Odpor proti dajnčici in Dajnkovemu jezikovnemu separatizmu se je večal, čeprav je bil Koloman Kvas (v tem času učitelj slovenskega jezika na graškem liceju) Dajnkov zagovornik.

Leta 1838 je študijska dvorna komisija uporabo dajnčice prepovedala, graški gubernij pa je sekovskemu ordinariatu sporočil, da se po odloku študijske dvorne komisije učbeniki ne smejo več tiskati v dajnčici.

Zmeda je bila popolna. V Celovcu so prodajali tudi za ilirski del lavantinske škofije male povesti in katekizem za prvi razred v bohoričici, začetnico, ki naj bi usposabljala učence za branje, pa v metelčici. Iz Celja pa so staro začetnico, pisano v bohoričici, pošiljali tudi v Ljubljano, hkrati pa so v celjskem in še celo v mariborskem okrožju vsiljevali uradno začetnico v dajnčici. Učiteljski pripravniki v Celju, Mariboru in Gradcu pa so brali in pisali v gotici in te naj bi naučili tudi učence.

Jurij Alič je v tem času postal slovenski kulturni delavec, ki je iskal povezave in sodelovanje z Valentinom Vodnikom, Jožetom Balantom, Francem Hladnikom in

Hochwürdiger,
Insonders Hochzuverehrender Herr Vodnik!

Ihre mit 19 Juny 1. J. überschickten 150 Exemplare der Andon digungen des slovenischen Wörterbuchs habe ich erhalten, und weil ich für bedeutende Ausbreitung dieses Werkes sorgen wollte, sowohl der Kreisstelle zur Praenumeration der Beamten durch Bezirke, als dem Ordinariat zur Praenumeration der Geistlichkeit durch Dekanate diese Exemplare aufgefertigt. Vom löbl. Kreisamte zu Cilli bekam ich den Beschluß mit 20 7ber, dass Es wünsche dieses gütigenutzige Werk durch Umsetzung in den Bezirksverschaften den Beamten in die Hande zumitteln, aber zu Folge des bestehenden Zensurgesetzes §. 1, dass unter denen gegen Einschwarzungen verhängten Strafen keine Druck schrift vor erhöhter Zensursbewilligung zum Verkauf gebracht werden kann, erwarte es diese Bewilligung, dann wolle es alles beitragen dieses Werk zur Praenumeration anzupfehlen. Das Hochwüchtige Ordinarat hingegen macht Anstände 1. wegen Versendung der Gelder, 2. wegen begehrter ConventionsMünze, die in unsern Ländern so sparsam ist, dass aus Mangel dieser bey vielen die Praenumeration unter bleiben musste, der sich doch zu praenunmeriren wünschte. Dasselbe trug mir doch unter 4 7ber auf Ihnen bey Gelegenheit zu eröffnen den Beyfall über das Werk mit der Bemerkung, dass aus Ursachen des Geldes und der jetzigen politischen Crisis die Kundmachung der Praenumeration verschoben werden müsse und dass man wünscht auch in Einklang Schönen den Praenumerationspreis angezeigt zu wissen, mit

dem Versprechen, dass sobald sich die ungunstigen Umstände nur einiger Massen werden geändert haben, die Praenumerationsankündigungen den Dekanaten mitgetheilt werden.

Diesem zu Folge glaubte ich, dass Sie den Preis in E. Sch. bestimmen dürften, das Ordinariat wird dann jetzt, wo die gefährliche Crisis schon etwas eutfernter ist, die Kundmachung der Praenumeration leicht vornehmen können. Das Kreisamt, glaube ich, übergeht man, wenn Sie anders sonst genug Praenunmeranten zu bekommen hoffen, weil das Gesuch um die Zensursbewilligung Umstände macht und die Praenunmeration verschiebt.

Das Verschicken der Praenumerationsgelder wie glauben Sie, dürfte am leichtesten geschehen!

Herr Primutz hat das übleste Loos, das ubtriebene Studieren, und eine zuwenig begünstigte Liebe verwirren sein Denkvormogen, er befindet sich wirklich im Tollhause, dem Ausbruche der periodischen Wuth setzt man durch Handen Grenzen. Ach der liebe, bedauerungswürdige Mann!

Mit Erwartung obiger Bestimmungen geharte achtungsvöll

Ihr

gehorsamster Diener
Georg Jos Altsch m. p.
Dochnau

Oberburg am 25. 8ber 1813.

An

Hochwüchtigen Höchgelehrten Herrn
Herrn Valentin Vodnik Professor
zu Laibach.

Hochwüchtiger Herr Vodnik
Wüchtiger Freund

Weil ich versprach die von mir übersetzten Bücher zu schicken, so folget hiermit, das Nahmeubuchlein, die kleinen Erzählungen und der Katechismus No 5. Tyro sum, muss ich sagen, im Übersetzen, deswegen halten Sie mir manchen Fehler zu Gute, der nur Ihnen als einem fertigen Slaven nicht entgehen kann. Dass die Umarbeitung der Bücher vieler mir, als dem Übersetzer zugetheilt wurde, darauf mein verehrtester Freund, tragen Sie nicht an, denn ich habe nicht Zeit diese Arbeit vorzunehmen, und ubrigens wird sie am besten gerathen, wenn sie aus Ihrer Feder fliessen wird. Wenn wieder eine slavische Arbeit in Laybach an das Tages Licht komt, so bitte selbe mir zuschicken zu wollen. Erhalten Sie mich in Andenken, den ich mit ersinnlichster Verehrung geharte

Ihr

aufrechtigster Freund.

Oberburg am 20. May 1813.

Altsch m. p.
Dochnau

*Aličevo pismo Valentinu Vodniku
iz leta 1813*

*Aličevo pismo Valentinu Vodniku
z dne 20. maja 1815*

Jernejem Kopitarjem – s tistimi, ki so v tem času krojili slovenski jezik. Že leta 1808 si je Alič dopisoval z Vodnikom, prebiral Lublanske Novize in Pesmi ter nestrno pričakoval izid slovarja in slovnice ter se začel zavedati, da nevarnost slovenščini ni le ukoreninjenje v nemščini ampak tudi v slovenski pasivnosti. V času Ilirskih provinc je prišel tudi v Ljubljano, kjer se je leta 1811 sestal z Vodnikom, naslednje leto pa se je pri njem v Gornjem Gradu oglasil tudi Janez Primic in se zanimal za njegovo delo. Leta 1813 je Alič pisal Vodniku pismo, da je prejel 150 oglasov slovenskega slovarja in je z vso vnemo nabiral naročnike med duhovščino in uradništvom v celjskem okrožju.

Alič je prirejal šolske knjige že leta 1812 in ni izključeno, kakor meni Kidrič, da je njegov prevod pred Kuševičevim leta 1813 in pa prevod izvlečka iz velikega katekizma brez vprašanj, ki je izšel v Gradcu v slovensko-nemški izdaji prvič leta 1814. O Kuševicu in njegovi začetnici je obširno pisal Ostanek.

Alič je vse tri šolske knjige, ki jih je prevedel, dobil ponovno v predelavo, vendar jih ni predelal, pač pa jih je 20. maja 1815 poslal Vodniku in Ravnikarju, češ da pozna »merkenje zlogov le po poslubu in jezikovni rabi.«

Po letu 1816, ko je Alič že bil višji šolski nadzornik in referent za nižje šolstvo v Št. Andražu, je vse pogosteje pisal in si dopisoval z Vodnikom v slovenskem jeziku. Po vsebini pisma je razvidno, da niso bila samo uradna in zvezi s šolskimi knjigami, ampak tudi prijateljska. V pismu omenja, da ga pomiluje, ker so mu dali le 200 florintov pokojnine (pensiona), in pravi, da tako odločitev čaka večina učenih. Nadalje piše »... vašega besednjaka vsi želno čakamo. Kopiterjeva pismenica, kaj bo ta? Vsi silno delate v slovensčini! kaj še bo iz tega? Mi Slovenci smo zaspani, nihče nič ne naredi, pa le zato, ker rikiši so Nemci, ino slovensčine ne obrajtajo, novino sovražijo, ino le staro čislajo.«

V naslednjem pismu iz leta 1817 sprašuje Vodnika po njegovem slovarju in ga prosi, naj mu pošlje knjigo o babištvu, če je že napisana, ter Kopitarjevo pismenost, če je že gotova. Nadalje pravi »... na vaš besednjak tako težko čakamo, kakor noseča žena na porod ...« Alič nadaljuje, da bosta z Ravnikarjem dobila njegov katekizem, da popravit, kar ni prav. »Jaz sem tukaj t bog, nimam pomagavza v slovensčini, sam tlačim kakor morem, se mi ne smete smejati.«

Zadnje Aličevo pismo Vodniku je z dne 16. januarja 1818, ko ga nagovori z *Lubi perjatel*. Ponovno ga, po običajni frazi o zdravju, sprašuje, kako daleč je s slovarjem (besednjakom), kdaj ga bo dobil, nato pa doda »... če daleč zori, bogatej bo.« Z Vodnikovo pomočjo je skušal dobiti nemško-češki in češko-nemški slovar. S Primičevo pomočjo je dobil Dobrovskega Lehrgebäude der böhmischen Sprache. Alič pravi: »Jes bi si rad en bemski besednjak vmislil, to je takiga, de bi snal v obeh jesikih besede gori vulariti ...« Na koncu pisma pošilja pozdrave Ravnikarju, Balantu, Hladniku, Pesenegerju in sprašuje po Primicu, ki je bil že hudo bolan.

Aličevo pismo Valentinu Vodniku iz leta 1816

Aličevo pismo Valentinu Vodniku z dne 4. aprila 1817

Herr Hochwürden
Würdigster Freund

Ihre mir zugeschiekten Bucher, als sгодnie fveitiga pisma, und 3 Normalschulbuchel habe ich erst am 19. 7ber L. J. erhalten. Den Betrag dafür mit 1 fl. 43 kr. wesse meinen Bruder an Ihnen zu zahlen. Des Herrn Raunacher seine Sгодnie sind sehr brav, auch die Verbesserung der Normalschulbucher ist schatzbar, nur finde ich zwischen Maie povesti sa meffine fhoite, ino sa fhoite na lunetih keinen andern Unterschied, als eine kleine Umwechslung in der Schriftart. Wenn Sгодnie noviga sakona fertig seyn werden, bitte mir auch diese zu schicken und habistvo beizulegen. Val mirvam, de fo vam le 200 fl. pensiona dali, tak odlozhek vezhdje varzene zhaka Voihim, de bi se vuhivniza floventhine vam dala. Povem vam, de na h. fihofol vo vlohli fihof v Salzburgi postal: danei sгодnie ob 1, 1/2 Uri so fihl na Dunaj, pa fo obuhli po terjazi sapet nasaj proti. Moj fiprednik Gofp Ignaz Zimmermann je v Graz sa glavartihga poftvartviza poklihan. Meni je po itarim, ne predloho, pa lohko v utoli ledani fihobli. Vafihga be ledojaka vt sheln zhakamo. Kopiterjeva pismenica, kaj bo ta? Vi fihm delate v floventhini! kaj the bo iz tega? Mi Slovenci fimo sapiani, nihche nish nerodi, pa le zato, ker Vikhti fo Nemci, ino flo vceufhine neobrajtajo novino foverashpo, ino le itaro zhiljajo. Val po srazim, ino kako pifimo zhakam

Val

vehtje perjatel
Aličič m. p.

Shentandrej 25. 8ber 1816

(Vohivniza baltika)

Mu pošlal sгодnie	— 36
Abecednik	— 13
Povestl metne	— 17
knjetihche	— 17
	1. 43

(Vohivniza baltika)

Pohlihi sгодnie N. S. Berila, etc.

An

Hochwürdigem, Hochgelehrtem Herrn Herrn Valentin Vodnik pensionirtem Humanitäts- und provvisorischen italienischen Professor am Lyceum zu Laybach.

Hochwürdiger H. Vodnik,
Gehrtester Freund

Kar to mi Ravnikarjevo sгодnie postali mozhijo, ko de bi fo bil is fiveta pobrali. Ako fo sгодnie noviga sakona tudi shb. dionko zhane, naj mi jih po mojemu bratu pozhlejo, ino zhe je v tim shafu kaj drugiga e. g. habitivo etc. dognani, naj tudi svaven pershejo. Je pifmenica Kopitarjeva shb gotova ino nove zherke shb shb? Morebiti shb v kratkim novi Abecednik dohiti, de te bom the le zherke vuzhiti mogel.

Kdo je floventhu vuhivnizo prejel? te shb dolgo sveast shelim.

Vi ino Ravnikar bote tudi moj katekizem sa popravil dohiti. fohite ino popravite kar ni prav. Jes fim tukaj v bog nimam pomagavza v floventhini, lam tiazhim kakor morem, le mi neimete imajati. Vem, de val Krajncov ne dojdem, bom pa sa vam blazhli Urban Jarugk v Zelozvi kaj v floventhim dela, pa po korochnko savija, mi ne dopade. Na vafih Blednjak tako tezhko zhakamo, kakor noteha shena na porod, poichno je sa tajite silno potreben, kterim novina v floventhini ne dojade.

Kdo bo v itari na mest krata Vroekom? Ali Gofpord Franz Hladnik, Pesenegger, itari svano the shivajo jih poskravim. Tudi te saliga zhakota dohiti, kaj ne? Poskravam val, ino sa itončno perjatonit profim, dokier otanem

Valh

svetni prijatel
Gofp. Jos. Altitich m. p.
Fauler Bach, auf dem 9ten Oberstade

Se Hochwürden, Hochgelehrten Herrn Herrn Valentin Vodnik Juli litten Professor zu Laybach

St. Andrea am 4. April 1817

odgovoril 20. februarja 1818:

Veliko zhatiti gospod,
ljubi perjatel.

Duili dolgo shé molhiva, je tedaj zhat ino perlošnost, de vaf v vašemu moljanja evs-malo pomotim, kao še shé od 2 mal travna 1817 ni sgodilo. Prahani vaf, ali ne the sdravo¹ kaj delate² ali pi žhete kake bukve v floven(hin)³. Ravnikarjeve sgodbe in, pima fun shé dalno sbrat, shelijm tudi tretji dejl tih sgodbe od vaf, duhiti, le šte mi perva dva dejla tudi vi pošlali. Vkupite ga, pišite pimo sraven, savite in sapezhajte oboje, ino dajte mojmu bratu, ktit je per Gerstenmajaru sa sđam, ino on mi bo vic zhes Gorni grad pošlal, ki šu pošite sđaj tako drage, ino on naj vam tudi dharje poverne.

Kako žaleh je shé lesori vaf bešedajak? ga shelijm kmalu na dnevi viditi, pa sraven milimo: zhe dalje sorf, bogatej bo.

Ali šte shé duhiti in Dunaja nove zherke, ali pote v itarim na tikovač?

Kaj moj Katsliem dela, letija šte od todi pašlanja tade ščé hūke (hkojje sa pojstavanje proji)⁴. Vupam, de bo veliko pobojhan, ki se dolgo godi. Bahitro mi tudi nite pašali, zhe je shé de delano ino sa mene sa leko raho, perveshite ga tudi pošeg. Jes hi si rad en hemski bešedjak (deutsch böhmisch und böhmisch-deutsches Wörterbuch vmiit) to in talaga, de hi soal v shch jesikal bešede gosti vlahi, vi vrite, ktit hi hi naršali, mi ga tervicate. Inen shé ausfühliches Lebhäude dar böhmischen Sprache von Joseph De Bosovsky, mi ga je Pinner pošal.

Kaj naraga pišhe sđaj Ravnikar⁵? Ali je kvear Anton Wolf the v Ljubani⁶? Ali Primic the shvi⁷? Zhe šte s Itantim kaj perjatel, me njemu perporočite. Poschivate tudi Haidiua, Pesoveterja, ino bo dte perjatel moj, ki ostanem.

Vaib

1818. m. p.

St. Andrea am 10. Janer 1818

Zadnje Aličovo pismo Valentinu Vodniku z dne 16. januarja 1818

Opombe

¹ NSALJ matična knjiga župnije Poljane od 1774–1784, str. 839.

² Politische Verfassung ... Politična šolska ustava za nemške šole, iz leta 1805, drugi avstrijski šolski zakon.

³ SAM Eks. Eksp. Protocol 26. oktober 1811, 1. april in 30. junij 1812. L. Andoljšek, *Naš začetni bralni pouk*, Ljubljana 1960, str. 131.

⁴ Kidrič, *Zgodovina slovenskega slovstva ...*, 1938, str. 511.

⁵ V. Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II*, 1964.

⁶ V. Schmidt, prav tam.

⁷ F. Ostanek, Mihael Kušovic in njegova začetnica, *Sodobna pedagogika 1959*, str. 191, navaja, da Weiss omenja v drugem zvezku Geschichte der oesterreichischen Volksschule II, str. 747, najprej v besedilu, da je lavantinski škofijski ordinariat želel zaradi različnosti narečij v raznih slovenskih pokrajinah, naj bi bilo dovoljeno vsaki diocezi, da sama skrbi za prevode slovenskih knjig. V opombi pa je sporočilo, da je neki M. K. spisal slovensko-nemško začetnico v celjskem narečju, ki je bila z guberialnim dekretom prepovedana in dovoljena le za privatni pouk. Ker Mihael Kušovic ni naveden v nobeni šolski kroniki in šematizmu v celjskem okrožju, F. Ostanek meni, da je bil zasebni učitelj.

⁸ L. Andoljšek, *Naš začetni bralni pouk*, Ljubljana, 1960.

⁹ L. Andoljšek, prav tam.

¹⁰ V. Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II*, 1964.

¹¹ Simonič ... 61, 99, 199.

Navedena pisma je v Ljubljanskem zvonu objavil Fran Levec z naslovom Listina in pisma iz Vodnikovega življenja leta 1896, str. 405–417.

Alič je sodeloval tudi na literarnem področju, poslovenil je več vladnih uredb, požarni red, zbiral slovenske besede in jih pošiljal uredniku nemško-slovenskega slovarja ter pisal pesmi.

Zavzemal se je za enoten slovenski knjižni jezik in ne za delitev. Jurij Alič sodi med prve in najvažnejše prireditelje nemško-slovenskih učbenikov za trivialke na območju graškega gubernija, kjer so se njegovi prevodi dolgo rabili.

Alič pa v tem času še ni bil toliko narodno zaveden, da bi se zavzel za to, da bi v graškem guberniju vpeljali v trivialke samo slovenske učbenike. Zavzemal se je in strinjal s tistimi, ki so bili za ustanavljanje nemško-slovenskih trivialk in ne samo nemških, kakor tudi za pisanje dvojezičnih učbenikov.